

ПЕРЕДМОВА

В умовах економічної кризи одним із головних інструментів впливу держави на політичні, економічні та соціальні процеси є бюджет. Бюджет – це потужний інструмент політики, що кардинально впливає на соціальний розвиток, ухвалення ж бюджетних рішень є невід’ємним складником публічного управління. У публічному управлінні бюджет слугує інструментом ухвалення рішень, за допомогою яких визначаються пріоритети та цілі, розробляються програми оперативної діяльності та здійснюється контроль.

Неефективність фінансових механізмів подолання соціально-економічної відсталості та системи міжрегіонального перерозподілу ресурсів посилює диспропорції в соціально-економічному розвитку регіонів, перешкоджає модернізації економіки, налагодженню гармонійної взаємодії центру й регіонів, що призводить до різного рівня та якості життя населення країни залежно від місця його проживання. У суспільстві спостерігається високий рівень диференціації доходів населення, податки не сприяють розвитку економіки, а заганяють її в «тінь», не стимулюється вітчизняне виробництво та внутрішній споживач.

Водночас в умовах сьогодення ресурси бюджетів усіх рівнів є недостатніми навіть для мінімального задоволення інтересів громадян України, що зумовлює пошук альтернативних методів управління бюджетним процесом і нових механізмів публічного управління, які б дали змогу отримати максимальний результат від витрачання бюджетних коштів. Особливого значення при цьому набуває питання ефективного використання ресурсів місцевих бюджетів, що постає вагомим чинником підвищення рівня управління економікою та одночасно фінансового забезпечення повноважень державних і місцевих органів влади в процесі виконання зобов’язань, визначених чинним законодавством нашої держави. Саме тому проблема ефективного перерозподілу повноважень між центром, регіонами та органами місцевого

самоврядування, а також відповідних бюджетних ресурсів для їх реалізації з часу відновлення незалежності України залишається надзвичайно актуальною.

Незбалансованість дохідної та видаткової частин бюджету призводить до значного погіршення якості й кількості наданих суспільству послуг державними та місцевими органами влади. Відсутність ефективного середньострокового та стратегічного планування в бюджетному процесі України є основним чинником недофінансування галузей соціально-культурної сфери, інвестиційних проектів та причиною неефективної роботи більшості бюджетних закладів. Серед місцевих органів влади поширеною є утриманська бюджетна політика, у сфері ж управління місцевими бюджетними ресурсами існує низка таких проблем, як невміння місцевої влади реалізовувати прихований податковий потенціал відповідної території, ефективно управляти економічною діяльністю на місцях та непрозорість в адмініструванні окремих податків. У той же час в умовах нестачі фінансових ресурсів проблема оптимального перерозподілу повноважень та бюджетних коштів між центральними й місцевими органами влади та органами місцевого самоврядування потребує проведення детального аналізу в контексті підвищення ефективності бюджетної системи.

Останніми роками, що передували Революції Гідності, втручання центральних органів в управління бюджетними ресурсами місцевих бюджетів та маніпулювання місцевими коштами на єдиному казначейському рахунку було стало звичайним і систематичним. Місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування позбавлялися можливості розпоряджатися власними коштами, зазнавали збитків з вини держави, втрачали стимули до наповнення місцевих бюджетів, оскільки кошти, залучені ними за рахунок місцевих податків і зборів, вилучалися на погашення заборгованості державного бюджету, місцеві ж органи влади не могли використовувати їх для забезпечення життєдіяльності власної громади, мешканці не

Бюджетний процес на місцевому рівні

отримували належних їм бюджетних послуг. Такий стан справ був неприхованим нівелюванням владою юридичної автономії та порушенням прав місцевих бюджетів, фактично «ручним» режимом управління ресурсами місцевих бюджетів.

Таким чином, децентралізація бюджетної системи України та міжбюджетних відносин в умовах сьогодення виходить на перший план, оскільки це є однією з умов фінансової незалежності та життєздатності місцевих органів влади. Децентралізація процесів ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади в розвитку відповідної території, фіскальна ж децентралізація сприяє забезпеченню суспільними послугами населення шляхом ретельнішого узгодження видатків органів влади з місцевими потребами й уподобаннями.

Завдяки ухваленим наприкінці 2014 р. змінам до Бюджетного та Податкового кодексів України органам місцевого самоврядування було передано додаткові бюджетні повноваження, за ними закріплено стабільні джерела доходів для їх реалізації. Водночас запроваджено новий механізм бюджетного регулювання – систему тотального збалансування всіх місцевих бюджетів замінено системою горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій залежно від рівня надходжень на одного жителя.

Одночасно розширено джерела формування дохідної бази місцевих бюджетів за рахунок передачі їм окремих доходів державного бюджету: 100% плати за надання адміністративних послуг, 100% державного мита, 10% податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки. До місцевих бюджетів наразі також зараховується 80% екологічного податку (раніше – 35%), запроваджено новий акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання у сфері роздрібної торгівлі підакцизних товарів за ставкою 5% від вартості підакцизних товарів (з податком на додану вартість).

У місцевої влади вперше з'явився реальний інтерес до локальної боротьби з нелегальним виробництвом та обігом, а

також контрабандою підакцизних товарів з метою наповнення власних бюджетів. Розширилася також сфера оподаткування майнових податків: зменшено обсяги пільгових площ нерухомого майна, до бази оподаткування включено нежитлове майно, запроваджено транспортний податок. Водночас змінами до Податкового кодексу України органам місцевого самоврядування розширено права самостійно визначати ставки місцевих податків та зборів і встановлювати пільги з їх сплати, що підвищило їх фіскальну незалежність.

Нині важливим інструментом підтримки місцевого самоврядування став Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР), що утворений відповідно до статті 24-1 Бюджетного кодексу України. Саме тому є потреба визначити реалістичні джерела його наповнення та інфраструктурної субвенції для об'єднаних територіальних громад. Створення ДФРР є однією з умов прискорення соціально-економічного розвитку регіонів України, переведення державних інструментів розвитку регіонів на нову основу, відхід від старої практики фінансування виключно будівництва все нових об'єктів, передусім бюджетної сфери, які домінували в переліках фінансування за кошти субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів, субвенцій на соціально-економічний розвиток окремих територій, державних цільових програмах. Створення ДФРР дозволяє започаткувати в Україні фінансування проектів регіонального розвитку на конкурсній основі та відповідно до регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації.

Саме такий підхід до вирішення проблем територіальних громад, на наше глибоке переконання, спричинить створення фінансово потужних місцевих бюджетів, а значить дасть можливість досягти бажаного результату для всієї системи місцевого самоврядування – суттєвого збільшення показників життєдіяльності та життєзабезпечення людини і через неї – усього суспільного добробуту.

Бюджетний процес на місцевому рівні

Таким чином, на сучасному етапі становлення економіки України зроблено значний крок вперед в проведенні реформи міжбюджетних відносин, ухвалено відповідні зміни до законодавства, змінено механізми бюджетного фінансування та вирівнювання. Водночас місцеві ради та громади виявилися не цілком готовими до змін, особливо це стосується процесу об'єднання громад та встановлення ставок податків і розподілу коштів в умовах нової системи вирівнювання.

Саме тому особливої уваги в умовах сьогодення потребує навчання депутатів місцевих рад, у тому числі й з бюджетних питань, оскільки обратися депутатом – це ще не означає бути справжнім депутатом. У цьому зв'язку пропонований посібник навчить депутатів місцевих рад, як правильно формувати бюджети та планувати видатки громад, підкаже, де треба шукати додаткові ресурси для поповнення місцевих бюджетів, як проконтролювати та не допустити зловживання з грошима громад під час будівництва, у житлово-комунальній сфері, при закупівлях та тендерах тощо.

Колектив авторів.

РОЗДІЛ І

**БЮДЖЕТ І БЮДЖЕТНИЙ УСТРІЙ В УКРАЇНІ.
ПРОЦЕДУРА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ**

*Структура бюджетної системи України
Зміст і структура бюджетного процесу
Бюджетний регламент
Розгляд та затвердження Верховною Радою України
Державного бюджету України*

Бюджетна система України складається з державного та місцевих бюджетів.

Відповідно до статті 5 Бюджетного кодексу, **місцевими бюджетами** (схема 1.1) є:

- ✓ бюджет Автономної Республіки Крим;
- ✓ обласні бюджети;
- ✓ районні бюджети;
- ✓ бюджети місцевого самоврядування (бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст, районів у містах).

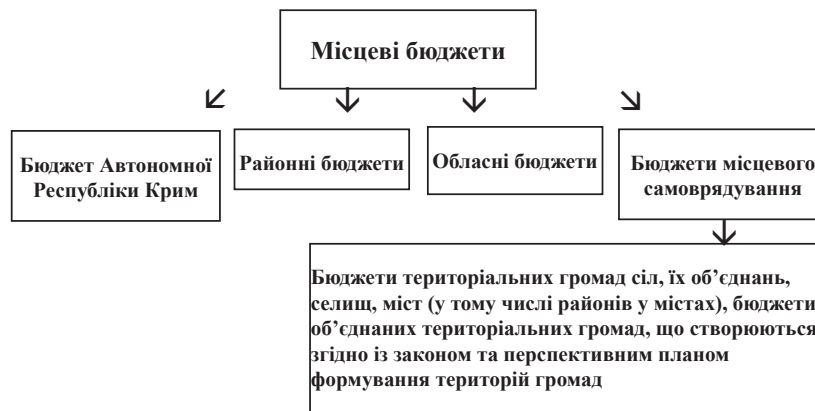

Схема 1.1. Структура місцевих бюджетів

Зміст і структура бюджетного процесу

Організація бюджетного процесу в Україні здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу, рішень Верховної Ради Автономної Республіки Крим (АРК), місцевих рад та їх виконавчих органів у межах чинного законодавства.

Бюджетний процес – це регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

У сучасній економічній літературі існує єдиний погляд на визначення змісту бюджетного процесу – це процес складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів усіх рівнів.

Визначення бюджетного процесу в українському законодавстві дається більш розширено, оскільки процедура бюджетного процесу починається зі складання бюджету і закінчується затвердженням звітів про їх виконання.

Усі стадії бюджетного процесу повторюються систематично, щороку. У цьому втілюється принцип щорічності бюджету. Бюджет складається і затверджується на рік, що має назву бюджетного року або бюджетного періоду. В Україні він збігається з календарним роком: з 1 січня до 31 грудня. У Франції, Бельгії, Швейцарії бюджетний рік також збігається з календарним. Водночас слід зазначити, що не в усіх країнах цей період збігається з початком року. Так, у Великій Британії, Канаді, Японії він починається з 1 квітня, в Італії – з 1 липня, в США – з 1 жовтня.

Перші три стадії в структурі бюджетного процесу, а саме: складання, розгляд і затвердження являють собою бюджетне планування.

Бюджетне планування є комплексом організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів із визначення доходів і видатків бюджетів у ході їх складання, розгляду та затвердження.

Бюджетне планування базується на таких завданнях, що

стоять перед органами, на які покладено функцію складання проекту бюджету:

- визначення реальної величини доходів, які слід мобілізувати в наступному бюджетному періоді;
- обґрунтованість і визначення розмірів бюджетних видатків за кожним напрямком;
- збалансування бюджету.

Принципи бюджетного планування здебільшого визначаються принципами побудови бюджетної системи.

Бюджетна система України ґрунтується на таких принципах:

1) принцип єдності бюджетної системи України – єдність бюджетної системи України забезпечується єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності;

2) принцип збалансованості – повноваження на здійснення витрат бюджету мають відповідати обсягу надходжень бюджету на відповідний бюджетний період;

3) принцип самостійності – Державний бюджет України та місцеві бюджети є самостійними. Держава коштами державного бюджету не несе відповідальності за бюджетні зобов'язання органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування. Органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування коштами відповідних місцевих бюджетів не несуть відповідальності за бюджетні зобов'язання одне одного, а також за бюджетні зобов'язання держави. Самостійність бюджетів забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів бюджету, правом відповідних органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування визначати напрями використання бюджетних коштів відповідно до законодавства України, правом Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних місцевих рад самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні місцеві бюджети;

Бюджетний процес на місцевому рівні

4) принцип повноти – до складу бюджетів підлягають включенню всі надходження бюджетів та витрати бюджетів, що здійснюються відповідно до нормативно-правових актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування;

5) принцип обґрунтованості – бюджет формується на реалістичних макропоказниках економічного і соціального розвитку України та розрахунках надходжень бюджету і витрат бюджету, що здійснюються відповідно до затверджених методик та правил;

6) принцип ефективності та результативності – при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення цілей, запланованих на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки, шляхом забезпечення якісного надання послуг, гарантованих державою, Автономною Республікою Крим, місцевим самоврядуванням (далі – гарантовані послуги), при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів;

7) принцип субсидіарності – розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами ґрунтується на потребі максимально можливого наближення надання гарантованих послуг до їх безпосереднього споживача;

8) принцип цільового використання бюджетних коштів – бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями;

9) принцип справедливості і неупередженості – бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами;

10) принцип публічності та прозорості – інформування громадськості з питань складання, розгляду, затвердження, виконання державного та місцевих бюджетів, а також контролю за виконанням державного та місцевих бюджетів.

Бюджетний регламент

Бюджетний процес повинен регулюються бюджетним регламентом.

Бюджетний регламент – документ, у якому визначаються порядок і терміни складання, розгляду і затвердження бюджету, а також організація його виконання.

Бюджетний регламент:

- визначає чітке розмежування функцій між органами державної влади і державного управління;
- установлює всю документацію, що використовується в бюджетному процесі;
- визначає особливий порядок виконання бюджету в разі його несвоєчасного затвердження;
- визначає відповідальність органів за порушення бюджетного регламенту:
 - а) виконавчої влади – за неякісний проект бюджету і несвоєчасно поданий;
 - б) законодавчої влади – за порушення встановлених термінів розгляду і затвердження бюджету;
 - в) Міністерства фінансів – за нецільове використання бюджетних коштів.

Наявність затвердженого бюджетного регламенту в державі – найбільш актуальне завдання для організації бюджетного процесу.

Таблиця 1.1

Календарний план складання проекту державного бюджету України, його розгляду та ухвалення
(згідно з нормами Глави 27 Закону України “Про Регламент Верховної Ради України”)

Подія	Відповідальний	Терміни
Прийняття постанови щодо схвалення проекту закону про Державний бюджет та подання його Верховній Раді	Кабінет Міністрів України	не пізніше 15 вересня
Представлення Міністром фінансів України на пленарному засіданні Верховної Ради проекту закону про Державний бюджет України	Міністр фінансів України	не пізніше 20 вересня
Розгляд проекту закону про Державний бюджет народними депутатами, а також у комітетах, депутатських фракціях та групах Верховної Ради України	Комітети, депутатські фракції та групи Верховної Ради України	не пізніше 1 жовтня
Підготовка висновків та пропозицій проекту закону про Державний бюджет України	Комітет Верховної Ради України з питань бюджету разом з Кабінетом Міністрів України	не пізніше 15 жовтня
Прийняття проекту закону про Державний бюджет України в першому читанні	Верховна Рада України	не пізніше 20 жовтня
Подання Верховній Раді України доопрацьованого проекту закону про Державний бюджет України	Кабінет Міністрів України	не пізніше 3 листопада
Друге читання Верховною Радою України проекту закону про Державний бюджет України	Верховна Рада України	не пізніше 20 листопада
Третє читання Верховною Радою України проекту закону про Державний бюджет України	Верховна Рада України	не пізніше 25 листопада
Прийняття Закону про Державний бюджет України	Верховна Рада України	до 1 грудня

Закон України “Про Державний бюджет України” та його зміст

Закон про Державний бюджет України приймається щороку і діє впродовж бюджетного року.

1. Законом про Державний бюджет України визначаються:

1) загальні суми доходів, видатків та кредитування державного бюджету (з розподілом на загальний та спеціальний фонди);

2) граничний обсяг річного дефіциту (профіциту) державного бюджету у відповідному бюджетному періоді, державного і гарантованою державою боргу на кінець відповідного бюджетного періоду, граничний обсяг надання державних гарантій, а також повноваження щодо цих гарантій відповідно до статті 17 Бюджетного кодексу України;

3) доходи державного бюджету за бюджетною класифікацією (у додатку до закону);

4) фінансування державного бюджету за бюджетною класифікацією (у додатку до закону);

5) бюджетні призначення головним розпорядникам коштів державного бюджету за бюджетною класифікацією з обов'язковим виокремленням видатків споживання (з них видатків на оплату праці, оплату комунальних послуг і енергоносіїв) та видатків розвитку, включаючи розподіл видатків на централізовані заходи між адміністративно-територіальними одиницями (у додатках до закону);

6) бюджетні призначення міжбюджетних трансфертів (у додатках до закону);

7) розмір оборотного залишку коштів державного бюджету;

8) розмір мінімальної заробітної плати на відповідний бюджетний період;

9) розмір прожиткового мінімуму на відповідний бюджетний період у розрахунку на місяць на одну особу, а також окремо для основних соціальних і демографічних груп населення та рівень забезпечення прожиткового мінімуму на відповідний бюджетний період;

Бюджетний процес на місцевому рівні

10) перелік кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів), із зазначенням кредиторів, загальних обсягів кредитів (позик) та обсягів їх залучення у відповідному бюджетному періоді в розрізі бюджетних програм (у додатку до закону);

11) додаткові положення, що регламентують процес виконання бюджету.

2. У законі про Державний бюджет України видатки та кредитування за головними розпорядниками коштів державного бюджету мають бути деталізованими за програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету, за групами функціональної класифікації видатків та кредитування бюджету та окремими категоріями економічної класифікації видатків бюджету і класифікації кредитування бюджету.

РОЗДІЛ II

ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Для виконання своїх завдань муніципальні утворення повинні мати достатні фінансові і матеріальні ресурси, а також мати право самостійного управління і розпорядження цими ресурсами. Одним із найважливіших у відношенні власних ресурсів є право на самостійне формування, ухвалення та виконання місцевого бюджету.

Формування бюджету – це процес коротко-, середньо- і довгострокового планування доходів і видатків, що неможливе без закріплених на довгостроковій основі дохідних джерел місцевих бюджетів.

Бюджет – це головний інструмент проведення соціально-економічної політики, оскільки бюджетна політика повинна сприяти сталому і ефективному економічному розвитку. Відповідно до цілей економічної політики, уряд країни визначає для себе пріоритетні завдання бюджетної політики.

Формування політики – це:

- ✓ *визначення пріоритетів;*
- ✓ *виявлення специфічних місцевих проблем та обмежень;*
- ✓ *розроблення економічної перспективи;*
- ✓ *дотримання ключових принципів реформування.*

Умовно бюджетну політику щодо бюджетів місцевого самоврядування можна поділити на державну і місцеву. Відповідно до принципу єдності бюджетної системи України держава через місцеві бюджети реалізує загальнодержавну соціальну політику.

Державна політика реалізується через законодавство про місцеве самоврядування, галузеве законодавство, бюджетне законодавство та загальнодержавні фінансові нормативи бюджетної забезпеченості для місцевих бюджетів. Відомо, що місцеві органи влади в процесі формування бюджетів обмежені в своїх діях законодавством, але, своєю чергою, мають достатній

Бюджетний процес на місцевому рівні

простір для формування власної політики. В умовах формульного порядку розподілу міжбюджетних ресурсів кращих результатів досягає та територія, що має власну цілеспрямовану ефективну політику.

Бюджетна політика на місцевому рівні – це офіційно визначені органом місцевого самоврядування цілі і напрямки розвитку бюджетних відносин та методи їх реалізації.

Бюджетна політика – це заяви, зроблені політиками для конкретизації їхньої філософії фінансового управління. У широкому розумінні політика – це офіційна позиція органів місцевого самоврядування для підтримки реалізації фінансових цілей. Політика створює рамки для фінансового управління і спрямовує фінансистів у веденні фінансових справ органів місцевого самоврядування.

Важливим документом, що визначає бюджетну політику на місцевому рівні, є програма економічного та соціального розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

У програмі економічного та соціального розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці на наступний рік (або кілька років) має бути відбито:

1. Аналіз соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці за попередній і поточний роки та характеристика головних проблем розвитку її економіки та соціальної сфери.

2. Стан використання природного, виробничого, науково-технічного та трудового потенціалу, екологічна ситуація.

3. Можливі шляхи розв'язання головних проблем розвитку економіки і соціальної сфери.

4. Цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку в наступному році (роках).

5. Система заходів органів місцевого самоврядування щодо реалізації соціально-економічної політики з визначенням термінів виконання та виконавців.

6. Основні показники соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці (за кожним із напрямків).

7. Дані про отримання та використання доходів від розпоряджання об'єктами права комунальної власності, ефективності використання об'єктів права комунальної власності, показники розвитку підприємств та організацій, що є об'єктами права комунальної власності.

8. Місцеві програми.

Поточна бюджетна політика визначає обсяг бюджету, балансові показники, обсяг резервного фонду і розподіл ролей між різними бюджетними чинниками.

Місцеву бюджетну політику можна поділити на регіональну (визначені в межах наявних повноважень напрямки соціально-економічного розвитку області, району, принципи міжбюджетних відносин на зазначених територіях) та політику конкретного органу місцевого самоврядування.

Процес розроблення бюджетної політики на наступний рік повинен починатися набагато раніше від процесу складання самого бюджету. Документально бюджетна політика фіксується в програмі економічного та соціального розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці, окремих програмах та рішеннях.

Процес формування бюджетної політики на наступний рік включає:

✓ визначення головних проблем розвитку економіки та соціальної сфери на основі аналізу соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці за попередній і поточний роки;

✓ визначення головних проблем розвитку бази доходів та підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів на основі аналізу виконання бюджету за минулий рік;

✓ аналіз виконання соціальних програм, що фінансуються з бюджету;

✓ вивчення законодавчої та нормативної бази, що впливатиме на формування і виконання бюджетів наступного року;

✓ вивчення реальних потреб населення в бюджетних послугах та тенденцій трансформації їх структури в майбутньому;

Бюджетний процес на місцевому рівні

✓ ухвалення в межах наявних повноважень рішень щодо розширення бази надходжень: установлення ставок податків і зборів, пільг та інших економічних пріоритетів;

✓ розроблення та затвердження заходів з реформування мережі бюджетних установ та структури послуг, що вони надають;

✓ визначення напрямків розвитку підприємств комунальної власності та підвищення ефективності управління ними;

✓ унесення коректив до довгострокових програм, розгляд і ухвалення нових програм на наступний рік та визначення пріоритетних напрямків витрачання бюджетних коштів в умовах обмеженого фінансування;

✓ визначення напрямків ефективного використання коштів відповідного місцевого бюджету: об'єднання коштів з коштами інших бюджетів для виконання спільних програм або передачі коштів у вигляді субвенції.

Запорукою успіху місцевої бюджетної політики є її прозорість, відкритість і зрозумілість як для представницьких органів влади, так і для населення відповідної території, її публічна підтримка.

Однією з основних цілей бюджетної реформи на місцевому рівні є подолання традиційної практики роботи над бюджетом, що встановлювала пріоритетність потреб над бюджетними можливостями. Отже, потреби має бути розподілено за пріоритетами і співвіднесено з наявними ресурсами, а можливості мають прогнозуватися на перспективу.

Складання проектів бюджетів – виняткова прерогатива Уряду України, відповідних органів виконавчої влади місцевих органів, органів місцевого самоврядування.

Безпосереднє складання проектів бюджетів здійснюється Міністерством фінансів України, місцевими фінансовими органами і виконавчими органами місцевого самоврядування.

З метою своєчасного і якісного складання проектів бюджетів органи місцевого самоврядування мають право одержувати необхідні дані від фінансових органів, регіональних органів Державної казначейської служби, Державної фіскальної служби.